

Øje, at man saa ved Siden af kan give de enkelte, om hvem man ved, at de senere skulle over i de højere Skoler, en ekstra Undervisning, kan lade disse enkelte, som man mener ere begavede, og om hvem det er bestemt, at de skulle gaa videre, faa nogle Timer uden for den almindelige Skoletid. Men lad os dog ikke for disse enkeltes Skyld gribe forstyrrende ind i alle Børnenes Undervisning i Folkeskolen.

Dertil kommer, at denne Skoleordning, saa vidt jeg kan se, i Livet vil vise sig at være alt andet end virkelig demokratisk. Jeg tror, at den med Nødvendighed, med Livets Nødvendighed, vil føre til, at *Studentereksamen* i mangfoldige Forhold vil blive krævet der, hvor nu Præliminæreksamen kræves. Jeg har godt hørt, at den ærede Ordfører sagde: Det maa ikke ske. Jeg har set, at Socialdemokraterne i Udvalgsbetænkningen have sagt, at det maa ikke ske. Men det ere vi jo slet ikke Herre over. Vi er ikke engang Herre over, hvad Staten vil kræve paa sine Omraader. Det bliver jo Administrationens Sag efter Forhandling med de forskellige „Væsener“, og jeg tror, at en stor Del af dem ikke vil kunne nøjes med den lille Præliminæreksamen, man nu indretter i Stedet for den store. Men dertil komme alle de private Virksomheder, som hidtil have ment at kunne nøjes med den store Præliminæreksamen. Vi kunne ikke sørge for, at de for Fremtiden ville nøjes med den lille. De unge Mennesker, der nu tage den store Præliminæreksamen, ere sandelig tit umodne nok. At de, naar de faa den lille Præliminæreksamen et Aar tidligere, skulle være tilstrækkelig modne til mange af disse Stillinger, tvivler jeg paa, de vedkommende ville erkende, selv om Pædagogerne mene, at de burde erkende det, fordi denne Eksamen er saa fornuftig som Forberedelse til den lærde Skole. Det gaar jo allerede nu saaledes, at man mange Steder forlanger Studentereksamen, hvor man tidligere har forlangt den store Præliminæreksamen, om ikke af anden Grund, saa for den store Tilstrømnings Skyld. For at holde saa mange som muligt ude, stiller man skarpere og skarpere Fordringer, kræver højere og højere Eksaminer, og det er mig ubegribeligt, at de Herrer kunne tro, at vi, naar vi vedtage denne Lov, skulde kunne standse den Udvikling, der foregaar i det praktiske Liv, hvor man stiller større og større Krav, at vi skulde kunne faa Folk til at gaa den modsatte Vej og nøjes med mindre. Man forlanger jo allerede nu mange Steder Studentereksamen,

hvor den ikke før har været forlangt. Husk paa, hvor ivrige Tandlægerne ere. De kræve, at ingen maa blive Tandlæge uden at have Studentereksamen! Ja, man maa ikke en Gang lave kunstige Tænder uden at have taget Studentereksamen! Veterinærerne skulle have Studentereksamen — og jeg ved ikke alle dem, der skulle have den. Naar saa oven i Købet Staten kommer og erklærer, at kun den, der har taget Studentereksamen, har tilegnet sig den fulde „Almendannelse“, da er det klart, at ingen vil sige: lad os nøjes med den lille Præliminæreksamen. Kravet vil blive Studentereksamen, og det vil for Smaafolk blive ret skæbnesvangert. For de højere Samfundsklasser kan det jo være ganske godt. De, der have Raad til at lade deres Børn gaa i Skole til deres 18de Aar og tage Studentereksamen, kunne altid fremdeles have Haab om at faa dem med i det almindelige Kapløb. Men for Smaafolk, som have ondt nok ved at holde deres Børn til Præliminæreksamen, vil det være meget vanskeligt og tit umuligt at holde dem til Studentereksamen, til det 18de Aar.

Overhovedet er det et Spørgsmaal, om vi skulle slaa fast, at der til Almendannelse skal kræves saa lang en Skoletid, helt op til det 18de Aar. Det har ført til de sidste Dages mærkelige Forhandlinger om *det legemlige Arbejdes* Indførelse i Skolen. Thi det er klart, at jo længere Pædagogerne ville have os til at gaa i Skole, des mere maa de sørge for, at vi ogsaa i Skolen faa et Surrogat for det legemlige Arbejde. Pædagogerne ere ivrige, og det fortænkler jeg dem ikke i. Jeg er vis paa, at lade vi Pædagogerne alene raade for vort Skolevæsen, komme vi til at gaa i Skole, til vi ere halvtreds. Der kunde udmærket godt lægges en Skoleplan for en saadan lang Skoletid, og det vilde blive en høj Almendannelse, vi kunde naa, hvis vi bleve ved saa længe. Men Pædagogerne kunne vi ikke lade raade alene i denne Sag. Naar de ville have en Skolegang til det 18de Aar for at naa til højere Almendannelse, fremkommer naturlig det Spørgsmaal: Hvad skal det saa blive til med det praktiske Liv? Vil Folk ikke blive afvante med legemligt Arbejde? Og Svaret bliver: De skulle lære det legemlige Arbejde i Skolen. De skulle først og fremmest have Sløjden. Om Sløjde vil jeg sige, at jeg altid har været en Ven af Sløjdeundervisning i Skolen, men vel at mærke fra et pædagogisk Synspunkt. Jeg har betragtet den som et Opdragelsesmiddel,